

NOVÁ LIPSKÁ CHARTA

Ing. Lucia Pospíšová, PhD., sekcia bytovej politiky, stavebníctva a mestského rozvoja MDV SR

Mestá a miestne komunity po celom svete čelia narastajúcemu počtu výziev a zmien, ktoré ovplyvňujú ich fungovanie. Rýchlo sa meniace ekonomiky, zmena klímy, pandémie, nedostatok zdrojov, migračné pohyby, demografické zmeny, strata biodiverzity, mobilita, ale aj prehlbovanie sociálnych rozdielov sa stávajú každodennými výzvami, ktorými sa mestá musia zaoberať. Nová Lipská charta sa preto opiera o transformačný potenciál miest využiteľný pre verejné blaho a poskytuje komplexný obraz o súčasných výzvach a cieľoch udržateľného rozvoja miest.

Nová Lipská charta bola prijatá počas neformálneho stretnutia ministrov zodpovedných za urbánne otázky 30. novembra 2020. Nová Lipská charta nadväzuje na pôvodnú Lipskú chartu z roku 2007 a reaguje aj na skúsenosti získané pri implementácii Urbánnej agendy pre EÚ – Amsterdamského paktu. Hlavným poslanstvom pôvodnej Lipskej charty bola podpora integrovaného a udržateľného rozvoja miest a zlepšovanie podmienok na život v európskych mestách s dôrazom na znevýhodnené územia. Integrovaný prístup je dnes rovnako ako v roku 2007 nevyhnutný. Všetky výzvy a faktory, ktoré transformujú spoločnosť, vytvárajú aj potenciálne politické, ekonomické, sociálne či ekologické výhody alebo nerovnosti. Reakciou na všetky tieto výzvy je práve revízia pôvodnej Lipskej charty.

TRANSFORMAČNÁ SILA EURÓPSKÝCH MIEST

Európske mestá rôznej veľkosti sú súčasťou polycentrickej štruktúry osídlenia a sú funkčnými oblasťami s rôznymi potenciálmi a výzvami. Európske mestá sú viac ako iba miesta s husto usporiadanými stavbami. Nová Lipská charta hovorí o transformačnej sile miest v prospech verejného blaha a je založená na integrácii sociálnej, ekologickej a ekonomickej dimenzie udržateľného rozvoja. Európske mestá majú byť spravodlivé, zelené a produktívne. Správna kombinácia týchto dimenzií s využitím integrovaného prístupu prispieje k rozvoju odolných miest. Tieto mestá potom budú schopné čeliť sociálnym, ekonomickým a ekologickým výzvam, poskytnú a zamerajú sa na zabezpečenie vysokej kvality života pre všetkých. Zároveň je potrebné, aby do procesu transformácie miest boli zapojení vládni aj mimovládni aktéri zo všetkých úrovní a sektorov.

SPRAVODLIVÉ, ZELENÉ A PRODUKTÍVNE MESTÁ

Mestá majú poskytovať rovnaké príležitosti pre všetky sociálne skupiny vrátane tých najzraniteľnejších. Všetci by mali mať rovnaký prístup k službám bez ohľadu na pohlavie, sociálno-ekonomický status, vek a pôvod. Pozornosť sa venuje aj dostupnému bývaniu, ktoré by malo zodpovedať potrebám rôznych skupín. Mestá však svojimi aktivitami majú prispievať aj k boju proti globálnemu otepľovaniu a k rozvoju vysokokvalitného mestského prostredia. Dôležitá je ochrana a regenerácia ohrozených ekosystémov, využívanie riešení založených na prírode či kvalitná zelená a modrá infraštruktúra. Zároveň by pre všetkých mala byť prístupná cenovo dostupná, bezpečná a atraktívna verejná doprava. S cieľom znížiť potrebu dopravy a mobility by mala byť polycentrická štruk-

túra osídlenia čo najkompaktnejšia a najhustejšia. Sila miest je tiež založená na diverzifikovanej ekonomike. Mestá by mali byť atraktívne, inovatívne a konkurencieschopné obchodné miesta s dostatkom kvalifikovanej pracovnej sily, sociálnej, technickej a logistickej infraštruktúry a s dostatkom prístupného priestoru.

Tieto predpoklady by mali byť súčasťou plánovania mesta. Faktorem ovplyvňujúcim všetky dimenzie udržateľného rozvoja miest je digitalizácia. Digitalizácia ponúka mnohé príležitosti, avšak môže spôsobovať aj ďalšie priestorové a sociálne problémy.

ZÁSADY DOBRÉHO RIADENIA MIEST

Mestá sú si vedomé svojej zodpovednosti, avšak je zrejmé, že bez primeraných podmienok nemôžu úspešne fungovať. Nová Lipská charta sa zameriava aj na kľúčové zásady dobrého riadenia miest, medzi ktoré okrem integrovaného prístupu patrí aj participácia a spoluvytváranie, mestské politiky orientované na verejné blaho, viacúrovňové riadenie a miestne orientovaný prístup. Všetky oblasti politiky by mali byť priestorovo, časovo a sektorovo koordinované a spravodlivo by mali zvažovať záujmy všetkých zainteresovaných a zároveň záujmy mesta. Je preto potrebné vyvážiť rôzne, často aj protichodné záujmy a udržateľné stratégie by mali byť vytvárané pre mesto ako celok. Mestá by sa zároveň mali zameriavať na poskytovanie služieb, ktoré sú inkluzívne, cenovo dostupné, bezpečné a prístupné pre všetkých vrátane najslabších a najzraniteľnejších skupín v spoločnosti. Nemenej dôležitou ostáva aj kvalita verejných priestranstiev a tiež ochrana a revitalizácia kultúrneho dedičstva. Viacúrovňová vertikálna a horizontálna spolupráca a spolupráca viacerých zainteresovaných subjektov je kľúčom dobrého riadenia miest.

Navyše mestá sú v každodennom kontakte s občanmi a s ich životom a potrebami, preto by mali dynamicky reagovať na rýchlo sa meniace podmienky a zároveň poskytovať vysokú kvalitu života. Na hľadanie lokálnych riešení na globálne výzvy je potrebná podpora z európskej, národnej a regionálnej úrovne. Nová Lipská charta zdôrazňuje, že na to, aby mestá mohli byť spravodlivými, zelenými a produktívnymi, je potrebné spoľahlivé riadenie miest zamerané na verejné blaho.

VIACÚROVŇOVÉ RIADENIE

Na strategické princípy Novej Lipskej charty nadväzuje dokument „Implementácia Novej Lipskej Charty prostredníctvom viacúrovňového riadenia: ďalšie kroky pre Urbánnu agendu pre EÚ“. Urbánnu agendu pre EÚ sa zameriava na viacúrovňové riadenie a zapájanie viacerých zainteresovaných subjektov, čo pozitívne ovplyvňuje spoluprácu medzi miestnymi a regionálnymi orgánmi, členskými štátmi, Európskou komisiou a ďalšími inštitúciami a zainteresovanými subjektmi. Urbánnu agendu pre EÚ poskytuje príležitosť pre miestne a regionálne orgány diskutovať s európskymi inštitúciami, národnými orgánmi a rôznymi inými subjektmi o mestských témach. Je však nevyhnutné, aby sa doterajšie výsledky a získané poznatky využívali účinnejšie a efektívnejšie.

TEMATICKÉ PARTNERSTVÁ

Dôležitou súčasťou a nástrojom implementácie Urbánnej agendy pre EÚ sú tematické partnerstvá, ktoré združujú zástupcov rôznych úrovní riadenia a viacerých zainteresovaných subjektov. V rámci partnerstiev je nevyhnutné zapojenie miest všetkých veľkostí tak, aby sa prejavila rozmanitosť mestských oblastí a rôzne potreby miest. Opatrenia, ktoré boli formulované už existujúcimi 14 tematickými partnerstvami, je potrebné tematicky zoskupiť a vytvoriť tým synergie, ktoré môžu byť veľmi silným nástrojom. Ako sa v pilotnej fáze ukázalo, je potrebné podporovať silnejšiu spoluprácu medzi jednotlivými partnerstvami a prenos skúseností k zainteresovaným subjektom. Partnerstvá však poskytli užitočné informácie o problémoch a výzvach pri implementácii legislatívy a politik EÚ.

Ministri zodpovední za mestské záležitosti sa zaviazali implementovať princípy Novej Lipskej charty a pokračovať vo viacúrovňovom prístupe k riadeniu na princípe partnerstiev. Zároveň vyzvali všetkých partnerov, aby spolupracovali v rámci svojich kompetencií, zodpovednosti a kapacít.

POSTAVENIE MIEST

Dôležitosť miest sa nedá poprieť. Mestá sú miestami pluralizmu, kreativity a solidarity. Sú laboratóriami, ktoré prinášajú nové formy riešenia problémov a sú priestorom pre testovanie sociálnych inovácií. Mestá a mestské systémy si vyžadujú flexibilitu. Schopnosť miest reagovať na meniace sa podmienky by mala byť prepojená so schopnosťou učiť sa z udalostí minulých a tiež jeden od druhého. Mali by byť flexibilne riadené s cieľom dosahovať verejné blaho a rozvíjať spravodlivé, zelené a produktívne mestá. Pri príprave politik, plánov alebo projektov netreba zabúdať na predvídanie environmentálnych a klimatických výziev či ekonomických rizík alebo sociálnej transformácie. ■

RESUME: NEW LEIPZIG CHARTER Cities and local communities around the world are facing an increasing number of challenges and changes that affect their functioning. Rapidly changing economies, climate change, pandemics, resource scarcity, migratory movements, demographic changes, biodiversity loss, mobility, but also widening social disparities are becoming everyday challenges that cities have to deal with. The new Leipzig Charter therefore builds on the transformational potential of cities utilisable for the public good and provides a comprehensive picture of the current challenges and goals of sustainable urban development.